

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Чернівецька філія

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: Менеджмент

на тему:

Сутність, мета і завдання фінансового менеджменту

Виконав:
Студент групи ТУхс-8-24-Б1М(4,6зс)
Боднар Катерина Ігорівна

Керівник:

Оцінка:
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

2026 рік

ЗМІСТ

. ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	4
1.1. Поняття та економічна сутність фінансового менеджменту	4
1.2. Основні принципи та функції фінансового менеджменту	5
1.3. Роль фінансового менеджменту в системі управління підприємством	10
 РОЗДІЛ 2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	 14
2.1. Головна мета фінансового менеджменту та її характеристика	14
2.3. Методи та інструменти реалізації фінансового менеджменту	21
 РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	 25
3.1. Проблеми організації фінансового менеджменту на підприємствах	25
3.2. Сучасні підходи до підвищення ефективності фінансового менеджменту	30
3.3. Перспективи розвитку фінансового менеджменту в Україні	33
 . ВИСНОВКИ	 32
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	 33

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства є однією з найважливіших передумов його стабільного функціонування та конкурентоспроможності. Саме фінансовий менеджмент забезпечує раціональне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, сприяє підвищенню прибутковості підприємства та мінімізації фінансових ризиків. Від рівня організації фінансового менеджменту значною мірою залежить фінансова стійкість підприємства, його платоспроможність та перспективи подальшого розвитку.

Актуальність теми курсової роботи полягає в тому, що в умовах нестабільності економічного середовища, посилення конкуренції та постійних змін на фінансовому ринку особливого значення набуває дослідження сутності, мети та завдань фінансового менеджменту. Ефективна система фінансового управління дозволяє підприємствам своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, забезпечувати оптимальний рівень прибутковості та підтримувати фінансову рівновагу.

Метою курсової роботи є дослідження сутності фінансового менеджменту, визначення його основної мети та ключових завдань у системі управління підприємством.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- розкрити економічну сутність фінансового менеджменту;
- охарактеризувати основні принципи та функції фінансового менеджменту;
- визначити роль фінансового менеджменту в діяльності підприємства;
- дослідити головну мету фінансового менеджменту;
- проаналізувати основні завдання та інструменти фінансового менеджменту;
- визначити проблеми та перспективи розвитку фінансового менеджменту в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є фінансовий менеджмент як складова системи управління підприємством.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти сутності, мети та завдань фінансового менеджменту.

У процесі написання курсової роботи були використані такі методи дослідження: аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системний підхід та метод наукового пізнання.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, підручники, навчальні посібники, періодичні видання та інтернет-ресурси з питань фінансового менеджменту.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

1.1. Поняття та економічна сутність фінансового менеджменту

У сучасних умовах розвитку економіки важливе місце в системі управління підприємством займає фінансовий менеджмент. Його значення зростає внаслідок посилення конкуренції, нестабільності ринкового середовища та необхідності забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів. Саме фінансовий менеджмент забезпечує фінансову стійкість підприємства, його платоспроможність і можливість досягнення стратегічних цілей.

Фінансовий менеджмент — це система принципів, методів і форм управління фінансовими ресурсами підприємства з метою забезпечення ефективного функціонування та максимізації прибутку. Він охоплює процес формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, організацію грошових потоків, управління прибутком, витратами, активами та капіталом підприємства.

Економічна сутність фінансового менеджменту полягає в управлінні фінансовими відносинами, які виникають у процесі господарської діяльності підприємства. Такі відносини пов'язані з формуванням доходів, здійсненням витрат, розподілом прибутку, залученням інвестицій та забезпеченням фінансової стабільності суб'єкта господарювання.

Фінансовий менеджмент є складовою загальної системи управління підприємством і тісно взаємодіє з виробничим, маркетинговим та кадровим менеджментом. Від ефективності фінансового управління залежить здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, підтримувати належний рівень ліквідності та забезпечувати розвиток у довгостроковій перспективі.[1]

Основою фінансового менеджменту є прийняття управлінських рішень щодо:

- формування оптимальної структури капіталу;
- управління оборотними та необоротними активами;
- планування та прогнозування фінансової діяльності;
- оцінки фінансових ризиків;

- забезпечення прибутковості підприємства;
- здійснення інвестиційної діяльності.

Фінансовий менеджмент виконує важливу роль у забезпеченні ефективного використання ресурсів підприємства. Його головним завданням є досягнення максимально можливого фінансового результату при мінімальному рівні ризику. Для цього використовуються різні методи фінансового аналізу, планування, контролю та прогнозування.

У сучасній економіці фінансовий менеджмент розглядається не лише як процес управління фінансами, а й як важливий інструмент стратегічного розвитку підприємства. Він сприяє підвищенню ринкової вартості підприємства, зміцненню його конкурентних позицій та забезпеченню фінансової безпеки.

Його економічна сутність полягає у цілеспрямованому управлінні фінансовими ресурсами та грошовими потоками для забезпечення стабільного розвитку, отримання прибутку та досягнення стратегічних цілей підприємства.

1.2. Основні принципи та функції фінансового менеджменту

Для досягнення поставлених цілей фінансовий менеджмент ґрунтується на певних принципах, які визначають основні правила та напрями фінансової діяльності підприємства.

Принципи фінансового менеджменту — це сукупність основних положень, на яких базується процес управління фінансами підприємства. Їх дотримання сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства, забезпеченню фінансової стійкості та мінімізації ризиків.

Одним із найважливіших є принцип цілеспрямованості, який передбачає орієнтацію всіх фінансових рішень на досягнення стратегічних і поточних цілей підприємства. Усі управлінські дії повинні забезпечувати підвищення прибутковості та ринкової вартості підприємства.

Важливе значення має принцип системності, відповідно до якого фінансовий менеджмент розглядається як складова загальної системи управління підприємством.

Усі фінансові рішення повинні бути взаємопов'язаними з виробничою, інвестиційною та маркетинговою діяльністю.[2]

Принцип ефективності полягає у необхідності забезпечення максимального результату при мінімальних витратах фінансових ресурсів. Підприємство повинно раціонально використовувати наявні кошти та забезпечувати їх прибутковість.

Не менш важливим є принцип фінансової стійкості, який передбачає підтримання стабільного фінансового стану підприємства, його платоспроможності та ліквідності. Це дозволяє підприємству своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання та уникати кризових ситуацій.

У сучасних умовах господарювання особливого значення набуває принцип мінімізації фінансових ризиків. Підприємство повинно враховувати можливі ризики при прийнятті фінансових рішень та вживати заходів щодо їх зниження.

Також важливим є принцип безперервності управління, який означає постійне здійснення фінансового контролю, аналізу та планування для забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Таблиця 1.1

Основні принципи фінансового менеджменту

Принцип	Характеристика
Цілеспрямованість	Орієнтація фінансової діяльності на досягнення стратегічних цілей підприємства
Системність	Взаємозв'язок фінансового менеджменту з усіма напрямками діяльності підприємства

Ефективність	Раціональне використання фінансових ресурсів для отримання максимального результату
Фінансова стійкість	Забезпечення платоспроможності та стабільного фінансового стану підприємства
Мінімізація ризиків	Зниження негативного впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства
Безперервність	Постійне здійснення фінансового планування, аналізу та контролю
Оптимальність	Вибір найбільш ефективних фінансових рішень серед можливих альтернатив

Дотримання цих принципів сприяє забезпеченню фінансової стабільності, підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності підприємства в сучасних економічних умовах.

Реалізація цілей фінансового менеджменту здійснюється через виконання певних функцій, які відображають основні напрями управлінської діяльності у сфері фінансів.[3]

Функції фінансового менеджменту — це сукупність видів управлінської діяльності, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування підприємства та досягнення його фінансових цілей. Вони охоплюють процеси планування, організації, аналізу, контролю та регулювання фінансової діяльності.

Однією з найважливіших функцій є **фінансове планування**. Воно передбачає визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах, складання фінансових планів, прогнозування доходів і витрат. Завдяки плануванню підприємство має

можливість заздалегідь оцінити свої фінансові можливості та уникнути нестачі коштів.

Важливе значення має **організаційна функція**, яка полягає у створенні ефективної системи управління фінансами підприємства. Вона забезпечує координацію роботи фінансових служб, розподіл обов'язків та організацію руху грошових потоків.

Не менш важливою є **аналітична функція**, що передбачає оцінку фінансового стану підприємства, аналіз прибутковості, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Фінансовий аналіз допомагає виявляти проблеми та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Контрольна функція спрямована на перевірку виконання фінансових планів і забезпечення раціонального використання фінансових ресурсів. Фінансовий контроль дозволяє своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників та вживати заходів щодо їх усунення.

Особливе місце займає **регулююча функція**, яка полягає у прийнятті фінансових рішень для підтримання стабільної діяльності підприємства та адаптації до змін зовнішнього середовища.

Також важливою є **мотиваційна функція**, що передбачає стимулювання працівників до підвищення ефективності праці та досягнення високих фінансових результатів.[4]

Таблиця 1.2

Основні функції фінансового менеджменту

Функція	Сутність функції
Планування	Розробка фінансових планів, прогнозування доходів і витрат підприємства

Організація	Створення ефективної системи управління фінансами та організація руху коштів
Аналіз	Оцінка фінансового стану, прибутковості та ефективності діяльності підприємства
Контроль	Перевірка виконання фінансових планів і цільового використання ресурсів
Регулювання	Прийняття управлінських рішень для забезпечення фінансової стабільності
Мотивація	Стимулювання працівників до досягнення високих фінансових результатів

Функції фінансового менеджменту тісно взаємопов'язані між собою та забезпечують комплексне управління фінансовою діяльністю підприємства. Їх ефективна реалізація сприяє підвищенню прибутковості, зміцненню фінансової стійкості та забезпеченню конкурентоспроможності підприємства.

1.3. Роль фінансового менеджменту в системі управління підприємством

У сучасних умовах господарювання фінансовий менеджмент займає важливе місце в системі управління підприємством, оскільки забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами та створює умови для стабільного розвитку суб'єкта господарювання. Від правильності фінансових рішень значною мірою залежить рівень прибутковості, фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

Фінансовий менеджмент є складовою загальної системи менеджменту підприємства та тісно взаємодіє з виробничим, маркетинговим, інноваційним і кадровим управлінням. Його головна роль полягає у забезпеченні підприємства необхідними фінансовими ресурсами, організації ефективного руху грошових коштів та контролі за їх використанням.[5]

Одним із найважливіших напрямів фінансового менеджменту є забезпечення фінансової стійкості підприємства. Для цього здійснюється контроль за доходами та витратами, аналізується рівень ліквідності й платоспроможності, визначається оптимальна структура капіталу. Ефективне фінансове управління дозволяє підприємству своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання та уникати кризових ситуацій.

Важливу роль фінансовий менеджмент відіграє у процесі прийняття управлінських рішень. На основі фінансового аналізу керівництво підприємства визначає перспективні напрями розвитку, оцінює доцільність інвестицій, планує обсяги виробництва та прогнозує фінансові результати діяльності. Це сприяє підвищенню ефективності роботи підприємства та забезпеченню його довгострокового розвитку.

Фінансовий менеджмент також забезпечує раціональне використання фінансових ресурсів підприємства. Завдяки плануванню та контролю грошових потоків підприємство має можливість зменшувати витрати, підвищувати прибутковість і забезпечувати максимальний економічний ефект від своєї діяльності.

Особливого значення фінансовий менеджмент набуває в умовах ринкової економіки та нестабільного зовнішнього середовища. Підприємства повинні швидко реагувати на зміни ринку, коливання валютних курсів, інфляційні процеси та фінансові ризики. Саме фінансовий менеджмент допомагає адаптувати діяльність підприємства до сучасних економічних умов і забезпечувати його конкурентні переваги.[6]

Крім того, фінансовий менеджмент сприяє залученню інвестицій та підвищенню ринкової вартості підприємства. Ефективне управління фінансами формує позитивний імідж підприємства серед інвесторів, кредиторів і партнерів, що створює можливості для подальшого розвитку та розширення діяльності.

Таблиця 1.3

Роль фінансового менеджменту в системі управління підприємством

Напрямок впливу	Характеристика
Забезпечення фінансовими ресурсами	Формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства
Підтримання фінансової стійкості	Контроль ліквідності, платоспроможності та фінансової рівноваги
Прийняття управлінських рішень	Аналіз і оцінка фінансових показників для визначення напрямів розвитку
Управління грошовими потоками	Організація руху коштів та забезпечення їх раціонального використання

Мінімізація фінансових ризиків	Виявлення та зниження впливу ризиків на діяльність підприємства
Підвищення прибутковості	Збільшення доходів та оптимізація витрат підприємства
Залучення інвестицій	Формування позитивного фінансового іміджу підприємства

Його роль полягає у забезпеченні ефективного управління фінансовими ресурсами, підтриманні фінансової стабільності та створенні умов для успішного функціонування і розвитку підприємства в сучасних економічних умовах.[7]

Фінансовий менеджмент у системі управління підприємством є важливою складовою загального управління, оскільки забезпечує формування, розподіл і ефективне використання фінансових ресурсів підприємства. Його основне призначення полягає у забезпеченні стабільної діяльності підприємства, отриманні прибутку та створенні умов для подальшого розвитку.

У системі управління підприємством фінансовий менеджмент пов'язаний з усіма напрямками діяльності — виробництвом, збутом продукції, постачанням, інвестиційною діяльністю та управлінням персоналом. Саме через фінансове управління здійснюється контроль за надходженням і використанням коштів, визначаються фінансові можливості підприємства та оцінюється ефективність його роботи.

Важливе значення має контроль фінансової діяльності, який дозволяє оцінювати фінансовий стан підприємства, виявляти недоліки та приймати необхідні управлінські рішення. Управління прибутком спрямоване на збільшення доходів і зменшення витрат, а управління інвестиціями — на вибір найбільш ефективних напрямів вкладення коштів. Крім того, фінансовий менеджмент забезпечує управління фінансовими ризиками з метою мінімізації можливих втрат.

Враховуючи напрацювання сучасної науки та певним чином зближаючи теоретичний і практичний підходи до трактування фінансового менеджменту, сформулюємо досліджувану дефініцію: фінансовий менеджмент - це система принципів і методів розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень з питань формування, розподілу і використання капіталу суб'єкта господарювання задля досягнення оперативно-тактичних та стратегічних цілей.[8]

Фінансовий менеджмент базується на трьох основних концепціях:

- 1) концепція теперішньої вартості, що полягає у вкладенні капіталу з метою його подальшого нарощення;
- 2) концепція підприємницького ризику, яка детальніше характеризує попередню концепцію, адже об'єктивність оцінки теперішньої вартості майбутніх надходжень за визначеними прогнозами залежить від точності такого прогнозування, повноти інформаційних даних;
- 3) концепція грошових потоків, що спрямована на розроблення політики залучення капіталу, мінімізацію його вартості, оптимізацію джерел формування.[11]

Складність системи управління фінансами суб'єкта господарювання зумовлюється структурованістю управлінського апарату, бага-товаріантністю фінансового інструментарію, розгалуженістю об'єктів фінансового управління. При цьому ефективність фінансового менеджменту залежить від вибору конкретних фінансових інструментів, фінансових методів і важелів управління, якості його інформаційного та стабільного нормативно-правового забезпечення, що виступають запорукою прийняття оптимальних фінансових рішень.

РОЗДІЛ 2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Головна мета фінансового менеджменту та її характеристика

Фінансовий менеджмент є важливою складовою системи управління підприємством, оскільки забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами та сприяє досягненню стратегічних цілей підприємства. Центральне місце у фінансовому менеджменті займає визначення його головної мети, від якої залежать напрями фінансової діяльності та прийняття управлінських рішень.

Головною метою фінансового менеджменту є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства шляхом підвищення ринкової вартості підприємства та отримання стабільного прибутку. Реалізація цієї мети передбачає ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, а також підтримання фінансової стійкості підприємства.

У сучасних умовах господарювання мета фінансового менеджменту не обмежується лише отриманням прибутку. Важливого значення набувають забезпечення стабільного розвитку підприємства, підтримання його конкурентоспроможності, мінімізація фінансових ризиків та створення умов для довгострокового функціонування.

Основною характеристикою мети фінансового менеджменту є її комплексний характер. Вона охоплює всі аспекти фінансової діяльності підприємства та передбачає забезпечення прибутковості діяльності, підтримання фінансової рівноваги, ефективне використання капіталу, забезпечення ліквідності та платоспроможності, підвищення ринкової вартості підприємства та мінімізацію фінансових ризиків.[9]

Важливе значення у досягненні мети фінансового менеджменту має оптимізація структури капіталу підприємства. Для цього визначається найбільш ефективне співвідношення власних і залучених коштів, що дозволяє забезпечити фінансову стійкість та підвищити прибутковість діяльності.

Одним із ключових напрямів реалізації мети фінансового менеджменту є управління прибутком підприємства. Прибуток виступає основним джерелом розвитку підприємства, фінансування інвестиційної діяльності та забезпечення матеріального стимулювання працівників. Тому фінансовий менеджмент спрямований на збільшення доходів і зменшення витрат підприємства.

У сучасних економічних умовах важливим завданням фінансового менеджменту є також мінімізація фінансових ризиків. Підприємства постійно стикаються з впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть негативно впливати на результати діяльності. Саме тому фінансовий менеджмент передбачає оцінку ризиків та розробку заходів щодо їх зниження.

Крім того, фінансовий менеджмент сприяє забезпеченню фінансової стабільності підприємства. Для цього здійснюється контроль за рухом грошових коштів, рівнем витрат, структурою активів і пасивів підприємства. Це дозволяє підтримувати належний рівень ліквідності та платоспроможності

Теорія менеджменту пройшла достатньо довгий шлях еволюційного розвитку. Сьогодні розрізняють різні види та напрямки менеджменту, серед яких операційний, маркетинговий, виробничий, інвестиційний, фінансовий, інноваційний тощо. Кожен з них відносно самостійний у вивченні, однак досить спорідненні за цілями, методами та прийомами управління.

Одним із найважливіших та одночасно складних завдань менеджменту є фінансовий менеджмент, який сформувався у самостійну наукову дисципліну на межі XIX-XX століття у країнах з розвинутою ринковою економікою (вперше термін „фінансовий менеджмент" з'явився у США).[1]

У цей період відкриваються комерційні ліцеї і виникає спеціальна наука - комерційна арифметика, предметом якої була техніка нарахування простих і складних відсотків, дисконтування майбутніх грошових потоків, розрахунків за борговими цінними паперами та акціями, за довгостроковими та короткостроковими інвестиціями та позиками. Пізніше в країнах із ринковою економікою комерційна

арифметика трансформувалась у самостійний напрям фінансового управління — фінансовий менеджмент і з тих пір відбувається його розвиток та удосконалення

І.О.Бланк виділяє чотири етапи становлення фінансового менеджменту

- перший етап, який припадає на 1890-1930 роки, пов'язаний з механізмом залучення капіталу для створення нових та розширення діючих підприємств, фінансовими аспектами злиття компаній, розробкою системи показників вивчення кон'юнктури фінансового ринку;

- другий етап (1931-1950) пов'язаний з ліквідацією наслідків Великої депресії 1930 року, тому спрямований на розробку напрямків антикризового фінансового менеджменту, комплексної діагностики фінансового стану підприємств, регулювання ринку цінних паперів;

- третій етап (1951-1980), пов'язаний зі становленням концептуальних засад фінансового менеджменту, розробкою принципів та методів фінансового управління підприємствами в умовах активної інтеграції окремих національних економік в систему світового економічного простору; цей етап є найбільш значущим для теорії та практики становлення сучасного фінансового менеджменту;

- четвертий етап (починаючи з 1981 до цього часу) пов'язаний з розвитком процесів глобалізації, прискоренням темпів науково-технічного та інноваційного розвитку, нестабільністю національних та світових ринків, інтеграцією різних наукових шкіл фінансового менеджменту та вдосконаленням підходів за всіма напрямками управління фінансами підприємства.[1]

У радянські часи менеджмент (та фінансовий менеджмент зокрема) як наука не розвивався, не вивчався і не розглядався, адже суперечив політичним догмам, стилю і методам управління соціалістичним виробництвом.

2.2. Основні завдання фінансового менеджменту

Для досягнення головної мети фінансового менеджменту необхідно виконувати низку важливих завдань, які спрямовані на забезпечення стабільного розвитку підприємства та підвищення ефективності його діяльності.

Основним завданням фінансового менеджменту є забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення господарської діяльності. Для цього визначається потреба у власному та залученому капіталі, здійснюється пошук джерел фінансування та формування оптимальної структури капіталу.

Важливим завданням фінансового менеджменту є забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів. Підприємство повинно раціонально використовувати наявні кошти, контролювати витрати та забезпечувати максимальну прибутковість діяльності. Для цього проводиться фінансовий аналіз, оцінюється ефективність використання активів і визначаються резерви підвищення прибутку.

Одним із ключових завдань є управління грошовими потоками підприємства. Фінансовий менеджмент забезпечує контроль за надходженням і витрачанням коштів, підтримання належного рівня ліквідності та платоспроможності підприємства. Це дозволяє своєчасно виконувати фінансові зобов'язання та уникати дефіциту коштів.[10]

Важливе місце серед завдань фінансового менеджменту займає забезпечення фінансової стійкості підприємства. Для цього здійснюється контроль за структурою капіталу, рівнем заборгованості та фінансовими ризиками. Підприємство повинно підтримувати стабільний фінансовий стан і бути здатним адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Не менш важливим завданням є мінімізація фінансових ризиків. У процесі діяльності підприємство стикається з різними видами ризиків: інфляційними, валютними, кредитними, інвестиційними тощо. Завдання фінансового менеджменту полягає у своєчасному виявленні таких ризиків та розробці заходів щодо їх зниження.

Таблиця 2.1

Основні завдання фінансового менеджменту

Завдання	Характеристика
Забезпечення фінансовими ресурсами	Формування необхідного обсягу власного та залученого капіталу
Ефективне використання коштів	Раціональний розподіл і використання фінансових ресурсів
Управління грошовими потоками	Контроль надходження та витрачання грошових коштів
Забезпечення фінансової стійкості	Підтримання ліквідності, платоспроможності та стабільності підприємства
Мінімізація фінансових ризиків	Виявлення та зниження негативного впливу ризиків
Управління прибутком	Збільшення доходів та оптимізація витрат підприємства
Інвестиційна діяльність	Оцінка та реалізація ефективних інвестиційних проектів
Підвищення ринкової вартості	Зростання інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємства

У сучасних умовах важливим завданням фінансового менеджменту є також забезпечення ефективної інвестиційної діяльності підприємства. Для цього оцінюється ефективність інвестиційних проектів, визначаються найбільш прибуткові

напрями вкладення капіталу та здійснюється контроль за реалізацією інвестиційних програм.[11]

Крім того, фінансовий менеджмент спрямований на підвищення ринкової вартості підприємства. Це досягається шляхом зростання прибутковості, зміцнення фінансової стабільності та підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Виконання цих завдань сприяє стабільному розвитку підприємства, підвищенню його конкурентоспроможності та зміцненню позицій на ринку.

У процесі реалізації цієї головної мети, як зазначає більшість науковців та практиків, фінансовий менеджмент спрямований на вирішення таких основних завдань (таблиця 1.3)

1. Забезпечення зростання прибутковості підприємства. Для збільшення прибутковості підприємства доцільними є такі заходи: збільшення обороту підприємства, економія витрат матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, підвищення конкурентоспроможності продукції.

2. Зміцнення конкурентної позиції підприємства. Це завдання спрямоване на забезпечення ринку продукцією, на яку є стабільний попит, що дозволить підтримувати та збільшувати обсяги виробництва, підвищити прибутковість та рентабельність

3. Знаходження оптимального співвідношення між короткотерміновими і довготерміновими цілями розвитку підприємства.[5]

Це завдання реалізується шляхом визначення пріоритетів і пошуку компромісів для оптимального поєднання інтересів різних господарюючих підрозділів, власників та адміністрації підприємства з питань максимізації поточних та майбутніх прибутків.

4. Забезпечення підприємства необхідним обсягом власного та позичкового капіталу у відповідності до цілей розвитку підприємства. Забезпечення планового обсягу виробництва та реалізації продукції вимагає відповідного обсягу ресурсів, ключове місце серед яких належить фінансовим ресурсам. Фінансові ресурси

підприємство залучає із внутрішніх (власний капітал) та зовнішніх (позичковий капітал) джерел. Завданням фінансового менеджменту відповідно до його мети є оптимізація співвідношення між власним та залученим капіталом з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства та підвищення ринкової вартості акцій.[6]

5. Забезпечення найбільш ефективного використання сформованого обсягу фінансових ресурсів в розрізі основних напрямків діяльності підприємства. Реалізація основної мети фінансового менеджменту передбачає забезпечення ефективності усіх напрямів діяльності підприємства: операційної, фінансової, інвестиційної.

6. Оптимізація грошових потоків. Це завдання передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, їх витрачання та перерозподіл з метою забезпечення платоспроможності, фінансової рівноваги, ритмічності та ефективності фінансового-господарської діяльності підприємства.

7. Забезпечення максимізації прибутку підприємства при передбаченому рівні фінансового ризику. Максимізація прибутку підприємства забезпечується, як правило, при суттєвому рівні фінансових ризиків. При збільшенні прибутку - збільшується і ризик його втрати. Тому завданням фінансового менеджера є оптимізація співвідношення „прибуток - ризик" у сторону забезпечення високої прибутковості при допустимому фінансовому ризику.

8. Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку. Це завдання забезпечується веденням виваженої політики оптимізації структури капіталу, формування ефективної політики управління капіталом.[6]

У процесі фінансового менеджменту окремі завдання повинні бути узгоджені між собою для найбільш ефективної реалізації його головної мети - максимізації добробуту власників акцій.

Утвердження нових організаційно-правових форм суб'єктів господарювання в більшості країн з ринковою економікою, зростання їх ролі в умовах становлення

фінансового ринку, посилення впливу інтеграційних та глобалізаційних процесів у світі вимагають теоретичного осмислення сутності фінансового менеджменту як важливого невід'ємного елемента забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємств, окреслення його актуальних проблем, загроз та ризиків, що впливають на майбутню вартість грошей, очікувані фінансові результати, досягнення добробуту власників, зростання ринкової вартості підприємства.[7]

2.3. Методи та інструменти реалізації фінансового менеджменту

Ефективне функціонування підприємства значною мірою залежить від правильного використання методів та інструментів фінансового менеджменту. Саме вони забезпечують процес управління фінансовими ресурсами, допомагають приймати обґрунтовані управлінські рішення та сприяють досягненню стратегічних цілей підприємства.

Методи фінансового менеджменту — це сукупність способів і прийомів впливу на фінансову діяльність підприємства з метою забезпечення ефективного формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Вони використовуються для аналізу фінансового стану підприємства, планування доходів і витрат, контролю грошових потоків та оцінки ефективності діяльності.[12]

Одним із найважливіших методів є фінансове планування. Воно передбачає складання фінансових планів, прогнозування доходів, витрат і прибутку підприємства. Завдяки плануванню підприємство має можливість визначити потребу у фінансових ресурсах та забезпечити їх раціональне використання.

Важливе місце займає метод фінансового аналізу, який дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, рівень прибутковості, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Результати фінансового аналізу є основою для прийняття управлінських рішень.

Не менш важливим методом є фінансовий контроль, який забезпечує перевірку виконання фінансових планів, контроль за рухом грошових коштів і цільовим

використанням ресурсів. Це дозволяє своєчасно виявляти відхилення та усувати фінансові проблеми.

У процесі реалізації фінансового менеджменту широко використовуються економіко-математичні методи, методи прогнозування, бюджетування та управління фінансовими ризиками. Вони сприяють підвищенню точності фінансових розрахунків та ефективності управління підприємством.

Інструменти фінансового менеджменту являють собою конкретні засоби, за допомогою яких реалізуються методи фінансового управління. До основних інструментів належать фінансові плани, бюджети, кредити, інвестиції, цінні папери, прибуток, амортизація, податки та грошові потоки.

Особливе значення має бюджетування, яке дозволяє планувати та контролювати доходи й витрати підприємства. Бюджети допомагають визначати фінансові можливості підприємства та забезпечувати ефективне використання ресурсів.[13]

Важливим інструментом є також кредитування, яке дає можливість залучати додаткові фінансові ресурси для розвитку підприємства. Однак використання кредитів потребує ретельного аналізу, оскільки надмірна заборгованість може негативно впливати на фінансову стійкість підприємства.

Таблиця 2.2

Методи та інструменти фінансового менеджменту

Методи	Характеристика	Інструменти
Фінансове планування	Прогнозування доходів, витрат і потреби у фінансових ресурсах	Фінансові плани, бюджети

Фінансовий аналіз	Оцінка фінансового стану та результатів діяльності підприємства	Фінансова звітність, коефіцієнти
Фінансовий контроль	Перевірка виконання фінансових планів та використання ресурсів	Аудит, контрольні показники
Бюджетування	Планування та контроль руху коштів	Бюджети доходів і витрат
Управління ризиками	Виявлення та мінімізація фінансових ризиків	Страхування, резерви
Інвестиційний аналіз	Оцінка ефективності інвестиційних проектів	Інвестиції, цінні папери
Кредитування	Залучення додаткових фінансових ресурсів	Банківські кредити, позики

Їх правильне застосування забезпечує ефективне використання фінансових ресурсів, підтримання фінансової стабільності та досягнення високих результатів діяльності підприємства.[17]

Для сучасної вітчизняної фінансової науки характерна певна фрагментарність у концептуальних підходах до розуміння сутності та ролі фінансового менеджменту, який змінює пріоритети і тенденції розвитку підприємств, створює нову систему їх цінностей в умовах розвитку ринкових засад господарювання. Фінансова термінологія поняття "фінансовий менеджмент" використовується для позначення "управління фінансами", при цьому сфера його застосування є різною.[14]

У зарубіжній літературі вчені визначають фінансовий менеджмент як управління фінансами фірми, а його функціональні завдання розподіляють за двома основними напрямками діяльності - фінансовим контролінгом та управлінням грошовими потоками підприємства. Водночас у вітчизняній навчальній і науковій літературі наведені трактування фінансового менеджменту як управління фінансами на мікро- і макроекономічному рівнях з виокремленням суб'єктів і об'єктів управління, специфічних форм та методів впливу на фінансові ресурси.[8]

Теоретично і практично виправданим серед зазначених вище позицій є застосування фінансового менеджменту для управління фінансами на мікрорівні, яке відноситься до сфери бізнесу. Водночас невід'ємною складовою управління діяльністю державних установ і організацій є фінансове адміністрування, що визначається комплексом адміністративних принципів, методів і форм організації управління всіма аспектами їх фінансової діяльності та базується на наказах, розпорядженнях, авторитеті влади, принципі обов'язкового й точного виконання вказівок підлеглими та виконавцями. На відміну від фінансового адміністрування, фінансовий менеджмент ґрунтується на принципах економічного вибору: вибір здійснюють люди; багатоваріантність вибору управлінських рішень; будь-який варіант рішення оцінюється з погляду співвідношення витрат / вигоди (доходи); вибір здійснюється в умовах невизначеності, тому кожен варіант рішення оцінюється з погляду співвідношення витрат / ризику / доходів; персональна відповідальність за пошук і вибір рішення; контроль та відповідальність за виконання рішення, реалізації проекту. Відповідно сфера застосування фінансового менеджменту значно ширша і розповсюджується на фінансову діяльність більшості суб'єктів підприємницької діяльності.[9]

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Проблеми організації фінансового менеджменту на підприємствах

У сучасних умовах розвитку економіки ефективна організація фінансового менеджменту є необхідною умовою стабільного функціонування та розвитку підприємства. Проте багато підприємств стикаються з різноманітними проблемами у сфері управління фінансами, які негативно впливають на результати їх діяльності, фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

Однією з головних проблем організації фінансового менеджменту є нестабільність економічного середовища. Постійні зміни економічної ситуації, інфляційні процеси, коливання валютних курсів та нестабільність фінансового ринку ускладнюють процес фінансового планування та прогнозування діяльності підприємств.

Важливою проблемою є недостатність фінансових ресурсів. Багато підприємств мають обмежений доступ до джерел фінансування, що ускладнює здійснення інвестиційної діяльності, оновлення основних засобів та впровадження нових технологій. Особливо це стосується малих і середніх підприємств, які часто стикаються з труднощами при отриманні кредитів.

Серйозною проблемою є низький рівень фінансового планування та контролю. На багатьох підприємствах фінансові плани складаються формально або не враховують реальні умови господарювання. Відсутність ефективного фінансового контролю призводить до нераціонального використання коштів, зростання витрат і зниження прибутковості діяльності.[15]

Ще однією проблемою є недостатній рівень кваліфікації управлінського персоналу у сфері фінансового менеджменту. Ефективне управління фінансами потребує високого рівня професійних знань, умінь аналізувати фінансову інформацію та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Недостатня підготовка працівників може призводити до помилок у фінансовій діяльності підприємства.

Важливе місце серед проблем займає високий рівень фінансових ризиків. Підприємства постійно стикаються з ризиками неплатоспроможності, інфляції, зниження попиту, кредитними та валютними ризиками. Відсутність ефективної системи управління ризиками може негативно впливати на фінансовий стан підприємства.

Однією з актуальних проблем є також недосконалість інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідна своєчасна та достовірна фінансова інформація. Проте на багатьох підприємствах існують проблеми з організацією обліку, аналізу та обробки фінансових даних.

Таблиця 3.1

Основні проблеми організації фінансового менеджменту на підприємствах

Проблема	Характеристика
Нестабільність економічного середовища	Вплив інфляції, кризових явищ та коливань фінансового ринку
Недостатність фінансових ресурсів	Обмежений доступ до джерел фінансування
Низький рівень фінансового планування	Недостатньо ефективного прогнозування та планування діяльності
Недосконалий фінансовий контроль	Нераціональне використання фінансових ресурсів

Низька кваліфікація персоналу	Недостатній рівень професійних знань у сфері фінансового управління
Високий рівень фінансових ризиків	Негативний вплив зовнішніх і внутрішніх ризиків
Недостатнє інформаційне забезпечення	Відсутність якісної фінансової інформації для прийняття рішень

У сучасних умовах важливим напрямом вирішення проблем фінансового менеджменту є впровадження сучасних методів фінансового аналізу, автоматизація фінансової діяльності, підвищення кваліфікації персоналу та вдосконалення системи фінансового контролю. Це дозволяє підприємствам підвищити ефективність управління фінансами та забезпечити стабільний розвиток.[16]

Своєчасне виявлення та ефективне вирішення сприяють зміцненню фінансової стійкості підприємства, підвищенню його конкурентоспроможності та забезпеченню успішного функціонування в сучасних економічних умовах.

3.2. Сучасні підходи до підвищення ефективності фінансового менеджменту

У сучасних умовах розвитку економіки та посилення конкуренції ефективний фінансовий менеджмент є однією з головних передумов успішної діяльності підприємства. Для забезпечення стабільного розвитку підприємства необхідно постійно вдосконалювати систему управління фінансами, застосовувати сучасні методи та інструменти фінансового менеджменту.

Одним із найважливіших сучасних підходів до підвищення ефективності фінансового менеджменту є впровадження стратегічного фінансового планування. Воно передбачає визначення довгострокових фінансових цілей підприємства, прогнозування результатів діяльності та розробку фінансової стратегії. Стратегічне планування дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та забезпечувати стабільний розвиток.

Важливе значення має автоматизація фінансового управління. Використання сучасних інформаційних систем і програмного забезпечення дає можливість швидко обробляти фінансову інформацію, здійснювати аналіз показників діяльності та контролювати рух грошових потоків. Автоматизація сприяє підвищенню точності фінансових розрахунків і зменшенню ризику помилок.[15]

Сучасним підходом до підвищення ефективності фінансового менеджменту є також удосконалення системи фінансового контролю. Регулярний контроль за використанням фінансових ресурсів дозволяє своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників, оцінювати ефективність діяльності та приймати необхідні управлінські рішення.

Важливу роль відіграє управління фінансовими ризиками. У сучасних умовах підприємства стикаються з великою кількістю ризиків, пов'язаних із нестабільністю ринку, інфляцією, валютними коливаннями та змінами законодавства. Для мінімізації негативного впливу ризиків використовуються методи страхування, диверсифікації, резервування коштів та фінансового прогнозування.

Одним із сучасних напрямів є оптимізація структури капіталу підприємства. Ефективне співвідношення власних і залучених фінансових ресурсів дозволяє

забезпечити фінансову стійкість, знизити витрати на обслуговування капіталу та підвищити прибутковість діяльності підприємства.

Важливим підходом до вдосконалення фінансового менеджменту є підвищення кваліфікації персоналу. Сучасні фінансові менеджери повинні володіти професійними знаннями у сфері фінансового аналізу, планування, інвестиційної діяльності та управління ризиками. Постійне навчання працівників сприяє підвищенню якості управлінських рішень.

Таблиця 3.2

Сучасні підходи до підвищення ефективності фінансового менеджменту

Підхід	Характеристика
Стратегічне фінансове планування	Визначення довгострокових фінансових цілей і напрямів розвитку
Автоматизація фінансового управління	Використання сучасних інформаційних технологій та програм
Удосконалення фінансового контролю	Постійний контроль за використанням фінансових ресурсів
Управління фінансовими ризиками	Зниження негативного впливу ризиків на діяльність підприємства
Оптимізація структури капіталу	Формування ефективного співвідношення власних і залучених коштів

Підвищення кваліфікації персоналу	Розвиток професійних навичок фінансових менеджерів
Бюджетування	Планування та контроль доходів і витрат підприємства

Крім того, важливе значення має використання сучасних методів фінансового аналізу та бюджетування. Вони дозволяють оцінювати ефективність діяльності підприємства, визначати резерви підвищення прибутковості та забезпечувати раціональне використання фінансових ресурсів.[16]

3.3. Перспективи розвитку фінансового менеджменту в Україні

В Україні розвиток фінансового менеджменту відбувається під впливом економічних реформ, глобалізаційних процесів, цифровізації економіки та інтеграції у світовий фінансовий простір. Саме тому питання перспектив розвитку фінансового менеджменту є актуальним і важливим для вітчизняних підприємств.

Однією з основних перспектив розвитку фінансового менеджменту в Україні є впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу фінансового управління. Автоматизація фінансових процесів, використання спеціалізованого програмного забезпечення та цифрових платформ дозволяють підприємствам підвищувати ефективність управління фінансами, швидко обробляти інформацію та приймати обґрунтовані управлінські рішення.[2]

Важливим напрямом розвитку є вдосконалення системи фінансового планування та прогнозування. У сучасних умовах підприємства повинні оперативно реагувати на зміни економічного середовища, тому зростає роль стратегічного фінансового менеджменту, бюджетування та фінансового аналізу.

Перспективним напрямом є також розвиток системи управління фінансовими ризиками. В умовах економічної нестабільності підприємства стикаються з валютними, кредитними, інвестиційними та інфляційними ризиками. Тому

важливого значення набуває впровадження сучасних методів оцінки та мінімізації ризиків.

Однією з перспектив розвитку фінансового менеджменту в Україні є інтеграція в міжнародний фінансовий простір. Це сприяє впровадженню міжнародних стандартів фінансової звітності, удосконаленню корпоративного управління та підвищенню інвестиційної привабливості українських підприємств.

Важливим фактором розвитку фінансового менеджменту є підвищення рівня професійної підготовки фінансових менеджерів. Сучасний фінансовий менеджмент потребує висококваліфікованих спеціалістів, які володіють знаннями у сфері фінансового аналізу, інвестування, управління ризиками та сучасних фінансових технологій.

Таблиця 3.3

Перспективи розвитку фінансового менеджменту в Україні

Напрямок розвитку	Характеристика
Цифровізація фінансового управління	Використання сучасних інформаційних технологій та автоматизації
Удосконалення фінансового планування	Розвиток стратегічного планування та бюджетування
Управління фінансовими ризиками	Впровадження сучасних методів оцінки та мінімізації ризиків
Інтеграція у світовий фінансовий простір	Використання міжнародних стандартів фінансової діяльності

Підвищення кваліфікації персоналу	Професійний розвиток фінансових менеджерів
Розвиток інвестиційної діяльності	Залучення інвестицій та підвищення фінансової привабливості підприємств
Удосконалення фінансового контролю	Посилення контролю за використанням фінансових ресурсів

Суттєвим напрямом розвитку фінансового менеджменту є також підвищення інвестиційної активності підприємств. Для цього необхідно створювати сприятливі умови для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, удосконалювати фінансову систему та забезпечувати стабільність економічного середовища.[8]

Крім того, важливе значення має вдосконалення системи фінансового контролю та внутрішнього аудиту. Це дозволить забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів, підвищити прозорість фінансової діяльності підприємств та зменшити ризик фінансових порушень.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання курсової роботи було досліджено сутність, мету та завдання фінансового менеджменту, а також визначено його роль у системі управління підприємством. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що фінансовий менеджмент є однією з найважливіших складових ефективної діяльності підприємства, оскільки забезпечує раціональне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів.

У першому розділі роботи було розглянуто теоретичні основи фінансового менеджменту. Визначено, що фінансовий менеджмент являє собою систему принципів, методів та інструментів управління фінансовими ресурсами підприємства. Було встановлено, що економічна сутність фінансового менеджменту полягає у забезпеченні ефективного управління фінансовими потоками та досягненні стабільного фінансового стану підприємства. Також досліджено основні принципи та функції фінансового менеджменту, серед яких особливе значення мають планування, контроль, аналіз, організація та управління ризиками. Визначено, що фінансовий менеджмент займає важливе місце у системі управління підприємством і забезпечує його фінансову стійкість та конкурентоспроможність.

У другому розділі було досліджено мету та завдання фінансового менеджменту на підприємстві. Встановлено, що головною метою фінансового менеджменту є максимізація прибутку та підвищення ринкової вартості підприємства при забезпеченні його фінансової стабільності. Основними завданнями фінансового менеджменту є забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, ефективне використання коштів, управління грошовими потоками, мінімізація фінансових ризиків та підвищення прибутковості діяльності. Також було розглянуто основні методи та інструменти реалізації фінансового менеджменту, зокрема фінансове планування, аналіз, контроль, бюджетування та управління інвестиціями.

У третьому розділі роботи проаналізовано проблеми організації фінансового менеджменту на підприємствах та визначено сучасні підходи до підвищення його

ефективності. Встановлено, що основними проблемами є нестабільність економічного середовища, недостатність фінансових ресурсів, високий рівень ризиків та недосконалість фінансового планування. Для підвищення ефективності фінансового менеджменту запропоновано використання сучасних інформаційних технологій, автоматизацію фінансових процесів, удосконалення системи фінансового контролю та підвищення кваліфікації персоналу. Також визначено перспективи розвитку фінансового менеджменту в Україні, які пов'язані з цифровізацією економіки, інтеграцією у світовий фінансовий простір та впровадженням сучасних методів управління фінансами.

Отже, фінансовий менеджмент є важливим інструментом забезпечення ефективної діяльності підприємства та його стабільного розвитку. Рациональне управління фінансовими ресурсами, використання сучасних методів фінансового аналізу та планування, а також своєчасне реагування на зміни економічного середовища сприяють підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : підручник. — Київ : Ніка-Центр, 2018. — 656 с.
2. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник. — Київ : КНЕУ, 2017. — 519 с.
3. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. — Київ : Знання, 2019. — 483 с.
4. Савчук В. П. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. — Київ : Максимум, 2020. — 408 с.
5. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навчальний посібник. — Київ : КНЕУ, 2018. — 554 с.
6. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. — Київ : НІОС, 2017. — 416 с.
7. Опарін В. М. Фінанси : навчальний посібник. — Київ : КНЕУ, 2019. — 240 с.
8. Бутинець Ф. Ф. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. — Житомир : ПП «Рута», 2018. — 376 с.
9. Господарський кодекс України : чинне законодавство станом на 2026 рік.
10. Податковий кодекс України : чинне законодавство станом на 2026 рік.
11. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» // Відомості Верховної Ради України.
12. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : підручник. — Київ : КНТЕУ, 2019. — 514 с.
13. Фінансовий менеджмент: теорія і практика / за ред. А. М. Поддєрьогіна. — Київ : КНЕУ, 2020. — 682 с.
14. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник. — Київ : Знання, 2021. — 535 с.
15. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Міністерство фінансів України <https://www.mof.gov.ua/uk/>

16. Офіційний сайт Національного банку України.
Національний банк України <https://bank.gov.ua/>

17. Офіційний сайт Державної служби статистики України.
Державна служба статистики України <https://data.gov.ua/organization/derzhavna-sluzhba-statystyky-ukrayiny>